Suomen Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi

Kirjallisen lausunnon pyyntö sosiaali- ja terveysvaliokunnalta / VNS 6/2020 vp

VNS 6/2020 vp Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle - Suomen kestävän kasvun ohjelma

Suomen Yrittäjät kiittää lausuntopyynnöstänne.

Tässä lausunnossa keskitymme arvioimaan valtioneuvoston selonteon painopistettä painopisteettä 6: Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuuden vahvistaminen ja kustannusvaikuttavuuden lisääminen, arviointiin.

Esitämme lausuntonamme seuraavaa:

1. Yleiset huomiot

Suomen Yrittäjät korostaa, että Kestävän kasvun ohjelma pitää toteuttaa niin, että toimet luovat kestävää kasvua. Vaikka ohjelmassa toteutetaan samanaikaisesti nopeavaikutteista elpymistä, kaikkien toimien painopisteiden pitää olla sellaisia, että ne lisäävät pidemmän aikavälin kestävää kasvua.

Mielestämme kansallisen ohjelman painopisteet ovat kestävää kasvua tukevia, mutta samaan aikaan usean painopisteen ohjelma sisältää riskin ohjelman pirstaloitumisesta. Lisäksi riskinä on se, että ohjelman horisontti asetetaan liian lyhyeksi, elpymistä ja hallitusohjelmaa toteuttavaksi, jolloin kestävän kasvun tavoite uhkaa hämärtyä.

Kiinnitämme huomiota myös siihen, että samaan aikaan kun pk-yritysten innovointia ja uudistamista pyritään edistämään, tulee huolehtia siitä, että yritysten toimintaympäristö muilta osin on kilpailukykyinen ja uudistumiseen kannustava. Jäykkä toimintaympäristö ohjaa pahimmillaan siihen, ettei yritykset kykene toteuttamaan uudistavia toimia, vaan toimista tulee enemmän ylläpitäviä ja säilyttäviä kuin uutta luovia. Tällöin vaarana on se, että ohjelman alla toteutetaan lyhyen aikavälin tavoitteiden mukaisia hankkeita, joita joudutaan myöhemmin korjaamaan. Näkemyksemme mukaan ohjelma mahdollistaa Suomen kestävän kasvun edistämisen, mutta se ei takaa sitä.

Jatkovalmistelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että konkreettiset toimet ovat sellaisia, että ne luovat ja edistävät ensisijaisesti kestävää kasvua.

2. Painopiste 6: Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuuden vahvistaminen ja kustannusvaikuttavuuden lisääminen

Euroopan komissio on maakohtaisissa suosituksissaan (2019 ja 2020) kehottanut Suomea toteuttamaan tarvittavat toimenpiteet pandemian torjumiseksi, talouden ylläpitämiseksi ja alkavan elpymisen tukemiseksi, puuttumaan terveydenhuollon henkilöstöpulaan terveydenhuoltojärjestelmän kantokyvyn parantamiseksi sekä (vuodesta 2013 alkaen) parantamaan sosiaali- ja terveyspalvelujen kustannustehokkuutta ja yhdenvertaista saatavuutta.

Painopistealueen päätavoitteena on purkaa covid-19-pandemian aiheuttamaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelu- ja hoitovelkaa, edistää perustason hoitotakuun toteutumista, edistää sosiaali- ja terveysalan henkilöstön riittävyyttä ja alan pito- ja vetovoimaa, kaventaa sosiaalista eriarvoisuutta sekä panostaa sosiaalisten ja terveysongelmien nykyistä varhaisempaan ja vaikuttavampaan ennaltaehkäisyyn. Tavoitteena on, että väestö saa tarvitsemansa sosiaali- ja terveyspalvelut yhdenvertaisesti ja että palveluihin pääsee helposti ja kynnyksettömästi.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen kustannusvaikuttavuuden vahvistaminen ja alan vetovoiman lisääminen edellyttävät investointeja uusien, palveluiden saatavuutta parantavien ja joustavien toimintamallien sekä digitaalisten ratkaisujen käyttöönottoon sekä tietopohjan ja osaamisen vahvistamista. Painopisteen mukaisilla investoinneilla edistetään myös sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen tavoitteita ja tuetaan osaltaan uudistuksen täytäntöönpanoa.

2.1. Hoito- ja palveluvelan purkaminen sekä hoitoon pääsyn nopeuttaminen

Kokonaisuudessa investoidaan uusiin, palveluiden saatavuutta parantaviin, joustaviin ja ihmislähtöisiin toimintamalleihin. Koko maassa otetaan käyttöön hoitoon pääsyä nopeuttavia uusia työnjaon muotoja ja toimintamalleja. Asiakkaat saavat tarvitsemansa palvelut sujuvasti omaan arkeensa yhteen sovitettuina palveluketjuina ja -kokonaisuuksina. Uusilla toimintamalleilla ja digitaalisilla ratkaisuilla edistetään myös sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen tavoitteita ja tuetaan osaltaan uudistuksen täytäntöönpanoa.

Esitämme, että yksityinen sektori on otettava laajasti mukaan hankkeen kehittämistyöhön. Yksityinen sektori on muun muassa kehittänyt digitaaliset

palvelunsa jo nyt huomattavasti pidemmälle kuin julkinen sektori. Yksityisen sektorin etävastaanotot ovat tehokkaita ja parantavat palvelujen saatavuutta. Erityistä merkitystä tällä on harvaan asutulla alueilla, joilla matka lääkäriin ja palvelupisteisiin on pitkä eikä julkista liikennettä ole käytettävissä.

Suomen yrittäjien mielestä on turha kehittää päällekkäistä julkisen sektorin palvelua, kun vastaava kehittämistyö on jo tehty yksityisellä sektorilla. Sen sijaan on suunnattava resurssit siihen, että julkinen sektori voi hyödyntää yksityisen sektorin tekemää kehitystyötä ostamalla näitä palveluja.

Selonteon mukaan hoidon ja palvelujen saatavuutta parannetaan purkamalla koronavirustilanteen aiheuttamaa hoito-, kuntoutus- ja palveluvelkaa sekä edistämällä hoitotakuun toteuttamista perustasolla. Tämä tehdään resursoimalla digitalisaatioon omahoidossa, hoitoon ja palveluihin hakeutumisessa, palvelujen saatavuudessa ja toteutuksessa sekä hyödyntämällä palveluseteleitä. Terveydenhuollon painopistettä siirretään erikoissairaanhoidosta perustasolle.

Toteamme, että painopisteen siirto erikoissairaanhoidosta perustasolle on ollut tavoitteena jo pitkään. Esimerkiksi vuonna 2011 voimaantulleen terveydenhuoltolain 54 § määrää kunnan tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän velvollisuudeksi hankkia palveluja muualta, jos kunta tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymä ei voi itse antaa hoitoa 51–53 §:n mukaisissa, eli hoitotakuun määräajoissa. Julkisen sektorin on jo vuodesta 2011 pitänyt järjestää palvelunsa siten, että se yksityisen sektorin palvelutuotantoa hyödyntäen voi saavuttaa hoitotakuun asettamat määräajat.

Suomen Yrittäjät mielestä kestävän kasvun ohjelmassa tulee ottaa huomioon EU:n potilasdirektiivin määräykset. Potilasdirektiivi pitää sisällyttää kansalliseen lainsäädäntöön ja sitä on sovellettava oikealla tavalla.

Selonteon mukaan henkilöstön riittävyyden sekä alan veto- ja pitovoiman varmistamiseksi lisätään ammatillista jatko- ja täydennyskoulutusta eri koulutustasoilla. Lisäksi tuetaan toimenpideohjelmalla johtamista, henkilöstön työhyvinvointia ja osaamista kiinnittäen erityisesti huomiota ikääntyvän työvoiman työurien pidentämiseen. Selonteon mukaan tuetaan myös tuetaan kehittämistyötä korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien pätevöitymispolkujen vakinaistamiseksi.

Suomen Yrittäjät toteaa, että SoTeHy-ennakointiryhmä on tehnyt sosiaali-, terveys- ja hyvinvointialojen palveluiden koulutus- ja osaamistarpeita koskevia kehittämisehdotuksia. Ehdotukset perustuvat keskeisille SoTeHy-aloilla todetuille muutostekijöille ja niihin liittyville osaamistarpeille monimuotoistuvissa toimintaympäristöissä. Kehittämisehdotuksissa painottuvat

koulutuksen ja työelämän kiinteä yhteistyö tulevaisuudessa tarvittavan osaamisen varmistamiseksi.

SoTeHy -ennakointiryhmän mukaan digitaaliset taidot ovat yksi alan palvelujen eniten kasvavista osaamistarpeista vuoteen 2035 mennessä. Vaikuttavuus ja palvelutarpeiden kasvu edellyttävät palvelujen järjestämistä ja tuottamista sekä lähi- että virtuaalipalveluina. Siksi koulutuksen toimijoiden tulee kehittää yhteistyössä työelämän kanssa pedagogiikkaa ja oppimissisältöjä, jotta koulutus tuottaisi hybridiympäristöissä vaadittavaa monipuolista digitaalista osaamista tutkintokoulutuksessa ja jatkuvan oppimisen tarjonnassa.

2.2. Sosiaali- ja terveyspalvelujen laadun, kustannusvaikuttavuuden ja tietopohjan sekä osaamisen vahvistaminen

Selonteon mukaan osana sosiaalihuollon kehittämisohjelmaa alueille luodaan sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiorakenteita vahvistamaan palvelujärjestelmässä tehtävää tutkimusta kehittämään sosiaalihuollon palvelujen ja menetelmien arviointia ja vaikuttavuutta. Käynnistetään työ kustannuksia ja kustannusvaikuttavuutta koskevan seurantatiedon ja mittarien sisällyttämiseksi näyttöön perustuviin toimintamalleihin väestön hyvinvoinnin sekä palveluiden kustannusvaikuttavuuden ohjaamiseksi.

Edelleen selonteon mukaan tarkoituksena on ottaa käyttöön Otetaan sosiaali- ja terveydenhuollossa käyttöön kansallisesti yhtenäisiä ja vaikuttavia palveluja ja menetelmiä ja kehitetään niiden vaikuttavuuden arviointia. Käynnistetään työ kustannuksia ja kustannusvaikuttavuutta koskevan tiedon sisällyttämiseksi osaksi näyttöön perustuvia toimintamalleja, kuten kansallisten näyttöön perustuvien suositusten laatimista, päivittämistä ja käyttöönoton tukea sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluvalikoiman määrittämistä. Palvelujärjestelmässä tehtävää tutkimusta vahvistamalla tuotetaan tutkimusnäyttöä, jolla parannetaan sosiaali- ja terveydenhuollon laatua ja kustannusvaikuttavuutta sekä alan vetovoimaa. Kehitetään hyvinvointitaloudellisten vaikutusten arviointimekanismia yhteiskunnallisen päätöksenteon tueksi. Uudistetaan tietopohjaa vastaamaan hyvinvointitaloudellisten vaikutusten arvioinnin tarpeita ja kehitetään päätöksenteon työmenetelmiä.

Suomen Yrittäjät muistuttaa, että sen pitkään esille tuoma yhteinen kustannuslaskennan malli on ratkaisu arviointimekanismille, jonka tavoitteena on hyvinvointitaloudellisen vertailutiedon tuottaminen yhteiskunnallisen päätöksenteon tueksi. Yhteisen kustannuslaskennan mallin luominen siten, että mallin avulla voidaan laskea yksittäisen palvelun palvelun tai palvelukokonaisuuden (esimerkiksi hoitoketjun) tuotantokustannukset. Tämä

mahdollistaa julkisen ja yksityisen palvelutuotannon kustannusten vertaamisen ja on avainasemassa kustannustehokkaan palvelurakenteen luomisessa.

2.3. Monialaiset kynnyksettömät palvelut, ennaltaehkäisy ja ongelmien varhainen tunnistaminen

Selonteon mukaan monialaisissa kynnyksettömissä lähipalveluissa ihminen saa tarvitsemansa tuen ja avun ajoissa nykyistä kevyemmillä tukimuodoilla. Asiakasohjausta kehittämällä varmistetaan, että henkilöt ohjautuvat heti ensikontaktista tarpeenmukaisiin palveluihin. Tavoitteena on myös kehittää hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen digitaalisia palveluja ja niihin liittyviä uusia monialaisia ja -toimijaisia (mukaan lukien kuntien ja järjestöjen palvelut) toimintamalleja sekä varmistaa niiden laadun toteutuminen kansallisesti. Toimenpiteitä vahvistetaan ennaltaehkäisyä, laajennetaan ja kehitetään etsiviä ja kynnyksettömiä vastaanottopalveluja sekä lisätään palvelutarpeiden ennakointia ja lähipalvelujen kohdentamista hyödyntämällä muun muassa digitalisia ratkaisuja, kehittynyttä analytiikkaa ja tekoälyratkaisuja.

Kuten aiemmin olemme todenneet, yksityinen sektori on otettava laajasti mukaan hankkeeseen. Yksityinen sektori on jo nyt kehittänyt digitaaliset palvelunsa huomattavasti pidemmälle kuin julkinen sektori. Esimerkiksi yksityisen sektorin etävastaanotot ovat tehokkaita ja parantavat palvelun saatavuutta. Erityistä merkitystä tällä on harvaan asutulla alueilla, joilla matka lääkäriin on pitkä eikä julkista liikennettä ole käytettävissä.

Toteamme edelleen, että on turha kehittää päällekkäistä julkisen sektorin palvelua, kun vastaava kehittämistyö on jo tehty yksityisellä sektorilla, vaan on suunnattava resurssit siihen, että yksityisen sektorin tekemä kehitystyö voidaan hyödyntää julkisella sektorilla ostamalla palvelua yksityiseltä sektorilta.

Selonteon mukaan toimenpiteillä tavoitellaan ihmisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä sekä digiosallisuuden kehitystä, uusia monialaisia hyvinvointia tukevia (digitaalisia) palveluja ja lähipalveluita sekä uusia hyvinvoinnin asiakaslähtöisiä palvelukonsepteja. Välitavoitteena on mm. uusien toimintamallien käyttöönottoa koskevien hankkeiden käynnistyminen ja indikaattoreina uusien toimintamallien, digitaalisten palvelujen ja hyvinvoinnin palvelukonseptien kattavuus sekä myönteinen asiakaskokemus ja palaute. Tarkemmat indikaattorit ja mittarit määritellään yhdessä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijalaitosten kanssa. Suomen yrittäjien mielestä työssä tulee olla mukana myös keskeisten sidosryhmien edustajat.

3. Suomen Yrittäjien esitykset koskien Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuuden vahvistamista ja kustannusvaikuttavuuden lisäämistä

1. Luodaan yhteinen kustannuslaskentamalli, joka mahdollistaa julkisen ja yksityisen sote-palveluiden kustannusten vertailun avoimesti ja uskottavasti.

2. Edistetään yritysten osaamiseen, investointeihin ja rekrytointiaikeisiin liittyviä toimenpiteitä erityisesti maaseudulla, jotta varmistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden saatavuus koko Suomessa.

3. Luodaan palveluseteleille valtakunnallinen arvonmääritysjärjestelmä, joka perustuu julkisen sektorin tuottaman palvelun hintaan.

4. Luodaan kansallinen sosiaali- ja terveyspalveluiden kasvu- ja investointiohjelma. Mahdollisten hyvinvointialueiden perustamisen yhteydessä on tärkeää, että sote-alan yritysten mielenkiinto investoimiseen ja kehittämistyöhön turvataan.

5. Suomen on implementoitava EU:n potilasdirektiivi oikein. Samalla on turvattava suomalaisille mahdollisuus hakeutua hoitoon yksityiselle sektorille myös kotimaassa samoilla ehdoilla kuin muihin EU-maihin.

6. Kuntien, sairaanhoitopiirien ja perusterveydenhuollon yksiköiden kanssa toteutetaan julkisten hankintojen aluevaikutusten arviointiohjelma. Sen tavoitteena on, että julkiset järjestäjät pystyisivät nykyistä paremmin edistämään sote-palvelujen hankintakäytäntöjä sekä kehittämään alan palvelumarkkinoita omalla toiminta-alueellaan.

7. Digitaalisten sote-palvelujen kehittäminen sekä niiden käyttöönottoa helpottavan ja hyödyntämistä edistävän toimintaympäristön rakentaminen luovat edellytyksiä palvelujen saatavuuden ja saavutettavuuden parantamiselle. Muun muassa Kanta-palvelujen kehittämiseen ja käyttöönottoon kannattaa investoida. Niitä voivat hyödyntää sote-palvelujen järjestäjät, tuottajat, rahoittajat sekä tutkijat ja kehittäjät. Esimerkiksi kansallisen rokoterekisterin ja rokotustodistuksen sisällyttäminen osaksi Kanta-palveluja pitäisi toteuttaa välittömästi.

Kunnioittavasti

Suomen Yrittäjät

Anssi Kujala
Varatoimitusjohtaja

Tanja Matikainen
Kunta- ja elinkeinoasioiden päällikkö